

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta tas-6 ta' Marzu, 2008

Citazzjoni Numru. 1254/1999/1

Lorenza *sive* Lora **CASCUN**

VS

HEALTHCARE SERVICES LIMITED

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Citazzjoni mressaq fil-31 ta' Mejju, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, l-attriċi talbet li din il-Qorti (a) tiddikjara li, skond il-ftehim ta' l-impieg tagħha mal-kumpannija mħarrka, hija għandha titħallas mingħand l-istess kumpannija somom ta' flus dwar (i) paga għall-jiem ta' xogħol bejn it-13 ta' Lulju, 1998, u t-3 ta' Awissu, 1998, dwar (ii) "*notice money*" bejn l-4 ta' Awissu, 1998, u t-28 ta' Settembru, 1998, dwar (iii) granet u sigħat ta' "*leave*" li hi ma kinitx utiżżat u li kienet intitolata għalihom, u kif ukoll dwar (iv) jiem ta' "*leave*" li fihom hija ħadmet, dwar (v) ħlas ta' bonus *pro rata* ta' Settembru 1998 [*recte*: 1997] u dak ta' Diċembru 1998 [*recte*: 1997], dwar (vi)

ħlas ta' "*pre-tax allowance*" għaž-żmien bejn it-13 ta' Lulju u t-28 ta' Settembru, 1998, dwar (vii) ħlas ta' "*post-tax allowance*" għall-istess perijodu u dwar (viii) ħlas ta' "*incentive bonus*" għax-xhur kollha li hija ħadmet matul l-1998; (b) tillikwida s-somom kollha li l-kumpannija mħarrka għandha tħallas lill-attriċi; u (ċ) tikkundannaha tħallas dak l-ammont likwidat lill-attriċi, flimkien mal-imgħax legali b'seħħ mit-28 ta' Settembru, 1998, u wara li jitnaqqas l-ammont relattiv ta' kontribuzzjonijiet ta' sigurta' soċjali dovuti mill-attriċi. Talbet ukoll l-ispejjeż tal-kawża;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-kumpannija mħarrka fit-30 ta' Settembru, 1999, li biha laqgħet għat-talbiet attriċi billi qalet li l-ammonti li l-attriċi tippretendi m'humieq kollha dovuti u dan għaliex uħud minnhom huma esaġerati u oħrajn m'humieq mistħoqqa. Qalet ukoll li billi hija għandha tieħu mingħand l-attriċi, qiegħda tressaq kontro-talba kontra tagħha f'din l-istess proċedura;

Rat il-Kontro-Talba mressqa mill-kumpannija mħarrka li biha, u għar-raġunijiet hemm imfissra, talbet li din il-Qorti (a) tiddikjara li l-attriċi naqset li tkompli taħdem bħala *matron* f'Casa Arkati fl-impieg tagħha mal-kumpannija mħarrka għaž-żmien ta' tmintax-il xahar li hija kienet intrabtet li tagħmel bħala kundizzjoni ta' *sponsorship* meta ntbagħtet barra minn Malta mill-istess kumpannija mħarrka biex tikseb kwalifiki *post-graduate* fil-ġerontoloġija u l-ġerjatrija, u għalhekk hija obligata li tirrifondi parti mis-somma ta' elf lira (Lm 1,000) in proporzjoni bejn iż-żmien li damet barra tistudja u t-tmintax-il xahar miftehma; (b) tillikwida, jekk meħtieġ bil-ħatra ta' perit minnha maħtur, l-ammont li l-attriċi rikonvenzjonata għandha trodd lura lill-kumpannija mħarrka rikonvenzjonanti; u (ċ) tikkundanna lill-istess attriċi tħallasha dik is-somma likwidata, flimkien mal-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa fl-20 ta' Ottubru, 1999, li biha l-attriċi laqgħet għall-kontro-talba li saritilha billi qalet li t-talbiet rikonvenzjonali m'għandhomx jintlaqgħu għaliex iċ-ċirkostanzi li fihom intemm l-impieg tagħha minn mal-kumpannija rikonvenzjonanti jeżentawha

Kopja Informali ta' Sentenza

milli tħallas l-ammont mitlub u dan għaliex, fil-fatt, hija tat servizz biżżejjed lill-istess kumpanija biex jissoddisfa l-obbligi kontrattwali li hija kienet assumiet;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-25 ta' Ottubru, 2000, li bih ħatret lill-Avukat Chris Ċilia bħala Assistent Ġudizzjarju biex jiġbor il-provi tal-partijiet¹;
Rat ix-xhieda mogħtija quddiem l-imsemmi Assistent Ġudizzjarju u l-provi dokumentali mressqa matul is-seduti miżmuma minnu;

Rat id-degriet tagħha tad-9 ta' Ottubru, 2003², li bih ħatret lill-Avukat Dottor Maria Dolores Gauċi bħala Assistent Ġudizzjarju minflok l-Avukat Ċilia, minħabba li dan ma kienx għadu jaqdi l-funzjonijiet ta' Assistent Ġudizzjarju fil-Qrati ta' Malta;

Rat ix-xhieda mogħtija quddiem l-imsemmija Assistent Ġudizzjarju u l-provi dokumentali mressqa matul is-seduti miżmuma minnha;

Rat id-degriet tagħha tal-1 ta' Marzu, 2005, li bih iddikjarat magħluq l-istadju tal-ġbir tal-provi wara li ċaħdet talba magħmula mill-attriċi biex terġa' tagħti x-xhieda tagħha;

Rat id-degreit tagħha tad-9 ta' Ġunju, 2005, fejn, fuq talba ta' l-avukati tal-partijiet, ordnat li t-trattazzjoni tal-għeluq issir permezz ta' Noti ta' Sottomissjonijiet u tat lill-partijiet żmien biex iressquhom;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-attriċi fid-9 ta' Awissu, 2005³;

Rat id-dikjarazzjoni magħmula mill-avukat tal-kumpanija mħarra waqt is-smiġħ tal-25 ta' Ottubru, 2005, li biha irrinunzjat għall-jedd li tressaq Nota ta' Sottomissjonijiet bi Tweġiba għal dik imressqa mill-attriċi;

¹ Paġ. 52 tal-proċess

² Aġ. 121 tal-proċess

³ Paġġ. 208 – 217 tal-proċess

Kopja Informali ta' Sentenza

Semgħet it-trattazzjoni ta' l-Avukat tal-kumpannija mħarrka;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha tat-28 ta' Frar, 2006, li bih ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni għall-ħlas ta' somom dovuti lill-impjegata (l-attriċi) taħt kuntratt ta' impieg, b'kontro-talba mill-principal għall-ħlas ta' penali talli ma tkomplexx il-kuntratt ta' mpieg saż-żmien miftiehem;

Illi l-attriċi kienet impjegata bħala *matron* mal-kumpannija mħarrka u, f'xi żmien matul dak l-impieg, kienet intgħatat il-permess li ssegwi kors *full time* fl-Universita' ta' Malta biex tistudja u tikseb kwalifiki oġġla *post graduate* fil-qasam tal-ġerontologija u l-ġerjatrija. Matul iż-żmien ta' dawk l-istudji, l-attriċi ngħatat il-paga sħiħa, imma ntrabtet li, meta ttemm b'suċċess l-imsemmija studji, tibqa' fl-impieg mal-kumpannija għal mhux anqas minn tmintax-il (18) xahar. Hija irriżenjat mill-impieg qabel ma laħqu għaddew l-istess tmintax-il xahar mit-tmiem tal-istudji tagħha u issa qiegħda tfittex il-ħlasijiet dovuti lilha bħala paga, sahra mhux imħallsa, jiem ta' frank li ma tteħdux, ħlas tal-avviż tat-temm tal-impieg u kif ukoll ħlas ta' benefiċċji, *allowances* jew inċentivi oħra li kienet tgawdi taħt il-kuntratt tal-impieg tagħha;

Illi, min-naħa tagħha, il-kumpannija mħarrka ressqet kontro-talba biex titlob lill-attriċi tħallasha lura *pro rata* somma bħala penali miftehma talli naqset milli tibqa' fl-impieg għaž-żmien kollu miftiehem wara li kienet temmet il-kors minnha sponsorjat;

Illi mill-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jirriżulta li l-attriċi daħlet taħdem bħala *matron* mal-kumpannija mħarrka (aktar 'il quddiem imsejġha "HCS") fil-5 ta' April tal-1993. Dak iż-żmien, HCS kienet qiegħda tnejji biex tiftaħ l-ewwel dar ta' residenza għax-xjuħ li kienet sejra tibda tmexxi fil-

Mosta bl-isem ta' "*Casa Arkati*". Hija kienet impjegata b'kuntratt għal żmien indefinit, bil-ħlas jitjeb f'Novembru tal-1993⁴. F'Lulju tal-1995⁵, hija ngħatat titjib fil-ħlas u dan billi flimkien ma' żieda fil-paga miftehma, hija ngħatat *on-call allowance* u wkoll *petrol allowance* fissi, minbarra bonus ta' incēntiv kull xahar kalkolat fuq il-baži ta' wieħed fil-mija (1%) tal-qliġ gross kull xahar milħuq minn HCS fit-tħaddim ta' "*Casa Arkati*", sakemm l-attriċi jseħħilha tiżgura li l-għadd ta' residenti f'dik id-dar kuljum jilħaq medja ta' 59 resident għal kull jum f'xahar;

Fis-6 ta' Novembru tal-1997⁶, HCS offriet lill-attriċi arrangament biex tibgħatha għal kors ta' studju u tibqa' tħallasha l-paga hi u tistudja. Iżda kienet rabtitha li hekk kif jintemm il-kors, hija tibqa' taħdem ma' HCS għal żmien ta' 18-il xahar sħaħ. Jekk l-attriċi tonqos li tagħmel dan, kellha tħallas penali ta' elf lira Maltin (Lm 1,000), jew ammont imnaqqas *pro rata* kalkolat bi tqabbil bejn iż-żmien li kellu jdum il-kors u l-imsemmija 18-il xahar. L-attriċi qablet ma' dik l-offerta. L-attriċi tgħid li l-ħin tal-kors kienet talbitu biex jittieħed mill-ħin frank (*leave*) li kienet intitolata għalih skond il-kuntratt tal-impieg tagħha. Hija baqgħet tidħol għax-xgħol matul iż-żmien li kien għaddej il-kors ta' studji u ġieli li daħlet għax-xogħol bejn *lecture* u ieħor. Għall-eżamijiet, kienet tinqeda billi tieħu mill-jiem ta' *vacation leave* li kellha għad-dispożizzjoni tagħha, u tul dak iż-żmien tal-kors, ġieli ħadmet ukoll sigħat ta' saħra⁷ u daħlet għax-xogħol is-Sibtijiet⁸. Il-kors intemm għall-ħabta tal-bidu ta' April, 1998;

Illi l-attriċi tefgħet ir-riżenja tagħha fit-3 ta' Awissu, 1998. Hija tat ukoll avviż ta' temm tal-impieg⁹. Hija tgħid li telqet kontra qalbha għaliex ma kinitx kuntenta bil-livell u *standards* ta' ndafa fil-kċina fejn kien jitħejja l-ikel għar-residenti tad-dar u lanqas bil-mod kif kien jinħażen ikel li jkun issajjar u ma jkunx ittiekel. Kien hemm ukoll nuqqas ta' personal biex ilaħħaq kif imiss max-xogħol fil-kċina. L-

⁴ Dok "5", f'pag. 38 tal-proċess

⁵ Dok "1", f'pag. 34 tal-proċess

⁶ Dok "A", f'pag. 16 tal-proċess

⁷ Xhieda ta' Marita Bonniċi 22.6.2001, f'pag. 66 tal-proċess

⁸ Affidavit tal-attriċi pagg. 29 – 30 tal-proċess

⁹ Dok "6", f'pag. 39 tal-proċess

għada¹⁰, HCS bagħtet ittra lill-attriċi biex tgħarrafha li kienet laqgħet ir-riżenja tagħha u biex għal tul iż-żmien tal-avviż ma terġax tidhol għax-xogħol f'“Casa Arkati”. FI-4 ta' Awissu, l-attriċi daħlet għax-xogħol, tat il-*hand over* u telqet mill-post;

Illi l-attriċi jidher li bdiet tisgħob biha mill-pass li għamlet u ġimgħa wara, fil-11 ta' Awissu, 1998¹¹, talbet lill-kumpannija tinsa r-riżenja tagħha u taċċetta li tirtiraha. Izda HCS baqgħet iżzomm mad-deċiżjoni tagħha¹² li taċċetta r-riżenja tal-attriċi u temmitilha l-impieg b'señħ mill-4 ta' Awissu¹³, izda bil-fehma li tħallasha għaž-żmien kollu tal-avviż, jiġifieri sat-28 ta' Settembru, 1998¹⁴. L-attriċi saħqet li t-temm tal-impieg tagħha kellu jitqies li señħ meta jagħlaq iż-żmien tal-avviż ta' t-temm tal-impieg¹⁵. Għall-bidu, HCS ma qabltx ma' dan izda jidher li wara bidlet il-fehma tagħha u bdiet hija wkoll tqis li l-impieg tal-attriċi ntemm b'señħ mit-28 ta' Settembru, 1998¹⁶;

Illi fis-17 ta' Awissu, 1998¹⁷, HCS bagħtet prospett ta' nħasijiet dovuti lill-attriċi. L-attriċi talbet kjarifiki. F'dak iż-żmien, l-attriċi ngħatat ittra ta' riferenza minn ufficjal għoli ta' HCS¹⁸. Jirriżulta wkoll li kienet tgawdi minn stima għolja mir-residenti ta' “Casa Arkati” nfushom¹⁹. Jirriżulta wkoll²⁰ li matul ix-xhur kollha tal-1998 li matulhom l-attriċi kienet għadha fl-impieg ma' HCS, f'“Casa Arkati” kien hemm dejjem aktar minn 59 persuna jgħixu f'dik id-dar, u jirriżulta wkoll li f'kull wieħed minn dawk ix-xhur, HCS kienet irregiġtrat qligħ²¹. Fil-11 ta' Settembru, 1998²², id-Dipartiment tax-Xogħol bagħat prospett lil HCS bl-ammont li kellha tirċievi l-attriċi. Fit-3 ta' Ottubru, 1998, l-attriċi

¹⁰ Dok f'paġ. 167 tal-proċess

¹¹ Dok “15”, f'paġ. 49 tal-proċess

¹² Xhieda ta' Ing. Alex Tranter 8.7.2004, f'paġ. 153 tal-proċess

¹³ Dokti “9” u “10”, f'paġġ. 42 – 3 tal-proċess

¹⁴ Dok “8”, f'paġ. 41 tal-proċess

¹⁵ Dok “11”, f'paġ. 44 tal-proċess

¹⁶ Ara d-Dok “13”, f'paġ. 46 tal-proċess

¹⁷ Dok “D”, f'paġ. 169 tal-proċess

¹⁸ Dok “LC1”, f'paġ. 87 tal-proċess

¹⁹ Dok “LC2”, f'paġ. 88 tal-proċess

²⁰ Xhieda ta' Conrad Blackman 22.6.2001, f'paġ. 65 tal-proċess

²¹ Dokti. “CB1” u “HC1”, f'paġġ. 68 u 98 tal-proċess

²² Dok “J”, f'paġ. 175 tal-proċess

bagħtet ittra uffiċjali biex titlob il-ħlasijiet dovuti lilha. Il-kawża nfetħet fil-31 ta' Mejju, 1999;

Illi l-konsiderazzjonijiet ta' dritt li joħorġu f'din il-kawża jirrigwardaw, min-naħa l-waħda, l-pretensjonijiet tal-attriċi għall-obbligi mhux imwettqa mill-prinċipal tagħha skond il-liġi, u, min-naħa l-oħra, l-pretensjonijiet tal-prinċipal dwar ksur ta' rabta kuntrattwali min-naħa tal-impjegata meta ħalliet l-impieg qabel il-waqt miftiehem fl-arrangament milħuq magħha dwar l-*sponsorship* matul il-kors ta' studju.

Illi biex il-Qorti tkun f'qagħda li tqis il-pretensjonijiet taż-żewġ partijiet, jidher li qabel xejn ikun meħtieġ li wieħed jiddetermina meta ntemm l-impieg tal-attriċi. M'hemmx dubju li l-kuntratt tal-impieg tagħha kien wieħed għal żmien li miftuħ (magħruf ukoll bħala kuntratt ta' servizz għal żmien indefinit jew bla limitu). Lanqas ma huwa kontestat li l-attriċi bagħtet ir-riżenja tagħha bil-miktub. Jirriżulta wkoll li meta l-attriċi tat ir-riżenja tagħha kienet ilha fl-impieg ma' HCS għal iżjed minn ħames (5) snin. Dan ifisser li ż-żmien ta' dak l-avviż kien jiddependi fuq kemm l-impjegata kienet ilha taħdem mal-prinċipal tagħha, u jidher li l-liġi tqisu bħala żmien perentorju u ta' ordni pubbliku ladarba trid li japplika "minkejja kull ftehim kuntrarju". Fil-każ tal-attriċi ż-żmien applikabbli kien tmien (8) gimgħat²³. Bejn il-partijiet, għal xi żmien, jidher li kien hemm nuqqas ta' qbil dwar **id-data effettiva tat-tmiem tal-impieg** tagħha. Madankollu, sa qabel ma tressqet il-kawża, kien ħareġ qbil bejn il-partijiet li l-impieg tal-attriċi ntemm fit-28 ta' Settembru, 1998;

Illi **dwar it-talba attriċi** jirriżulta li din taqa' taħt bosta taqsimiet. Jidher li dawn jikkonsistu f'talba (i) għall-ħlas ta' paga; (ii) ħlas ta' *notice money*; (iii) ħlas ta' frank mhux meħud; (iv) ħlas ta' frank li nħadem; (v) ħlas ta' bilanċ ta' "*incentive bonus*"; (vi) ħlas ta' "*pre-tax allowance*"; u (vii) ħlas ta' "*post-tax allowance*";

²³ Art. 34(5)(d) tal-Kap 135 (kif kienet il-liġi fis-seħħ meta ntemm l-impieg tal-attriċi), illum art. 36(5)(d) tal-Kap 452

Illi bejn il-partijiet hemm qbil assolut dwar dwar l-ewwel erba' kapijiet. Dawn jammontaw, rispettivament għal Lm 377.92²⁴, Lm 1079.76²⁵, Lm 1012.28²⁶ u Lm 53.99²⁷;

Illi jidher li għal xi żmien, kien hemm qbil ukoll dwar il-*pre-tax allowance* (imsejħha wkoll "*On-call allowance*" fl-atti tal-kawża) u l-*post-tax allowance* (imsejħha wkoll "*petrol allowance*"). Iżda meta HCS ressqet l-añħar prospett tagħha waqt is-smiġħ ta' Ġunju 2005²⁸, dawn l-ammonti ma baqgħux jikkorrispondu aktar ma' dawk korrispondenti pretiżi mill-attriċi, imma minflokhom daħlu ammonti ġodda ta' Lm 78.46 u Lm 23.55 rispettivament. Ma ngħatat l-ebda tifsira ċara minn HCS għat-tibdillet li saru u l-Qorti, fin-nuqqas ta' prova oħra, tagħżel li toqgħod fuq il-provi dokumentali li dwarhom ingħatat xħieda maħlufa. Jiġifieri, qiegħda tillikwida ż-żewġ suriet ta' *allowance* fis-somom rispettivi ta' Lm 258.44²⁹ u Lm 77.56³⁰;

Illi jifdal li ssir il-likwidazzjoni tal-pretensjoni tal-attriċi taħt il-paragrafu (v) jiġifieri l-ħlas tal-*incentive bonus*. Dwar dan, il-partijiet baqgħu ma qablux, u, f'biċċa minnu, l-attriċi jidher li wkoll matul is-smiġħ tal-kawża bidlet il-kejl li bih fil-fehma tagħha għandu jitqies l-ammont lilha dovut. Jidher li hemm qbil li jrid jinstab l-ammont għax-xhur ta' Settembru 1997 u Diċembru 1997, u dak li japplika għax-xhur tul 1998. Fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tagħha, jidher li l-attriċi tibda ssemmi ħlas ta' *incentive bonus* dwar "l-añħar tliet xhur tal-1997". Il-Qorti ma tistax taċċetta li tqis talba f'dan is-sens, għaliex fl-Att taċ-Ċitazzjoni tagħmilha ċara li hija qiegħda tippretendi biss ħlas għax-xhur ta' Settembru u Diċembru minn dik is-sena u mhux ta' xhur oħrajn ukoll;

Illi skond il-kundizzjonijiet tal-impieg tal-attriċi, dan kien ilu japplika sa minn Lulju tal-1995, u kellu jitħallas kull xahar b'żieda mal-"pakkett" finanzjarju l-ieħor li għalih kienet intitolata l-attriċi minn żmien għal żmien fl-ammont ta' 1%

²⁴ € 880.32 fi flus tal-lum

²⁵ € 2,515.16

²⁶ € 2,357.98

²⁷ € 125.76

²⁸ Paġ. 206 tal-proċess (li ma hijiex prova maħlufa)

²⁹ € 602

³⁰ € 180.67

mañdum fuq il-qligħ gross li HCS tirreġistra kull xahar fl-attivitá tagħha ta' "Casa Arkat", u dment ukoll li f'kull jum ta' kull xahar jirriżulta li l-medja tal-għadd ta' persuni li jkunu jgħixu f'dik id-dar taqbeż id-disgħa u ħamsin (59). Il-Qorti tibda biex tqis li ma taqbilx max-xhieda mressqa minn HCS³¹ fejn jissemma li dak il-bonus kellu jinħadem fuq in-net *turover* u dan għaliex littra tat-3 ta' Lulju 1995 titkellem ċar u tond dwar qligħ gross. Minbarra dan, l-attriċi ħadmet il-pretensjoni tagħha dwar din il-kawżali fuq dokument maħruġ mill-istess HCS jew mislut minn tagħrif komplilat mill-persuni addetti magħha³². Jidher li d-differenza fundamentali bejn il-pożizzjonijiet tal-partijiet ġejja mill-fatt li l-attriċi tañdem is-sehem dovut lilha mill-amonti ta' qligħ gross, filwaqt li HCS tasal għall-ammont tagħha wara li tqis il-qligħ nett (jigifieri wara li tnaqqas l-"overheads". Minbarra dan, HCS tqis ukoll li l-attriċi ma kien jistħoqqilha l-ebda bonus bñal dan tul iż-żmien tal-avviż tat-temm tal-impieg (jigifieri bejn Awissu u Settembru tal-1998);

Illi l-Qorti ssib li għandha taqbel mal-attriċi, għalkemm mhux gñal kollox. L-ewwel nett id-dokument tñejja mill-istess HCS minn fuq tagħrif amministrativ li kien f'idejha, u gñalhekk huwa iżjed ta' min joqgħod fuqu. Fit-tieni lok, l-applikazzjoni li qiegħda tagħmel l-attriċi biex tasal gñas-sehem spettanti lilha tidher iżjed fidila mal-kliem tal-kundizzjoni applikabbli, milli dak li qiegħda tagħmel HCS bl-eżercizzju tagħha. Fejn ma taqbilx din il-Qorti mal-attriċi huwa dwar il-pretensjoni tagħha li tibqa' tircievi s-sehem tal-bonus ukoll gñal matul iż-żmien li hija kienet qiegħda bl-avviż tat-tmiem tal-impieg. Il-liġi nnifisha tgħid³³ li l-ñlas tal-paga fiż-żmien tan-notice jeskludi l-ñlas ta' *bonuses* jew *allowances*. Gñalhekk, is-sehem tal-attriċi gñandu jkun sa Lulju tal-1998;

Illi meta wieñed jagħmel il-likwidazzjonijiet meñtieġa, jasal gñas-somma globali ta' elf mija u gñoxrin euro u sitta u

³¹ Xhieda ta' Ing. Alex Tranter 16.11.2004, f'pag. 184 tal-proċess

³² Ara u qabbel Dokti "CB1", "HC1" u "CBZ", f'pag. 68, 98 u 141 tal-proċess

³³ Ara l-proviso tal-art. 36(12) tal-Kap 452

sittin ċenteżmi (€ 1,120.66)³⁴, li jridu jintgħaddu mas-somom l-oħrajn diġa' msemmija aktar qabel;

Illi dan iwassal għal-likwidazzjoni b'kollox favur l-attriċi fis-somma ta' sebat elef seba' mija u tnejn u tmenin euro u ħamsa u ħamsin ċenteżmi (€ 7,782.55) għall-finijiet tat-tieni talba attriċi;

Illi **dwar il-kontro-talba tal-kumpannija mharrka** jrid jingħad li din tinbena fuq il-pretensjoni tagħha li l-attriċi hija marbuta li tħallasha somma bħala penali maqbula għaž-żmien li ħadmet anqas mal-istess kumpannija mit-18-il xahar miftehma wara li temmet l-istudji sponsorjati tagħha. Min-naħa tagħha, l-attriċi tressaq id-difiża li l-ebda biċċa minn dik il-penali m'għandha titħallas lura għaliex hija kienet imġegħla titlaq mix-xogħol u r-riżenja tagħha kienet minkejja fiha. Dan jinbena fuq il-fatt li l-klawsola tal-ħlas tal-penali kienet titkellem fuq u tiddependi miċ-ċirkostanza fejn l-attriċi tkun temmet l-impieg tagħha għax riedet, jiġifieri volontarjament;

Illi jidher li, għall-bidu wara li kienet irriżenjat u kienet qiegħda tiffinaliżza l-ammont li kellha tirċievi mingħand HCS, l-attriċi kienet tistqarr li kellha trodd lura parti mill-penali³⁵. Hija kienet tqis li kellha trodd *pro rata* b'kemm jissarrfu erbatax-il xahar mit-18-il xahar li kellha tañdem. Dan għaliex hija irriżenjat erba' xhur wara li ntemm il-kors. Iżda, l-attriċi tgħid li aktar m'għadda ż-żmien aktar bdiet tintebah li tagħha ma kienet riżenja xejn imma l-effett ta' pjan ta' HCS biex tkeċċiha u teñles minnha³⁶. Jidher li l-attriċi qiegħda ttipprova xxejjen l-effeti tal-penali billi tgħid li hija kienet effettivament imġegħla tirriżenja (każ ta' dak li fid-dritt huwa magħruf bħala "*constructive dismissal*"). Dan ikun ifisser li t-tmiem tal-impieg tagħha ma kienx wieħed li hija riedet jew xtaqet volontarjament;

Illi, minbarra dan, hija tgħid³⁷ li xorta wañda ma tgħoddx għaliha l-klawsola tal-penali, għaliex jirriżulta li waqt il-kors

³⁴ Li jikkonsistu fil-bilanċ ta' Lm 18.63 għall-1997 u Lm 462.47 għall-ewwel 7 xhur tal-1998 [Dok "CBZ", f'paġ. 141 tal-proċess]

³⁵ Ara d-Dokti. "B" u "AV2", f'paġġ. 17 u 115 tal-proċess

³⁶ Xhieda tagħha 15.6.2001 u 9.4.2002, f'paġġ. 62 u 109 tal-proċess

³⁷ Paġ. 215 tal-proċess

ta' studji, hija xorta waħda daħlet għax-xogħol u wettqet dmirijetha u għalhekk ma kellhiex għalfejn tibda taħdem l-effett tal-klawsola ladarba l-attriċi seħħilha ssegwi l-kors u fl-istess waqt tagħmel ħilitha biex tassigura li *“your job-related responsibilities are still carried out during the duration of the course”*;

Illi l-Qorti se' tgħaddi biex tqis dawn iż-żewġ argumenti wieħed wara l-ieħor;

Illi dwar l-ilment li r-riżenja tagħha kienet attwalment waħda mgjegħla, l-attriċi ssemmi għadd ta' ċirkostanzi biex tipprova turi li dak li għamlet kien minkejja fiha nnifisha. Hija tindika ndħil mis-superjuri tagħha fil-qadi ta' dak li kienu d-dmirijiet tagħha, speċjalment milli tiġbed l-attenzjoni ta' dawk li kienu taħt id-direzzjoni tagħha biex itejbu l-mod u l-standards ta' xogħolhom³⁸. Allegazzjoni li HCS kienet qiegħda tfaqqas pjan biex issib fuq xiex taqbad magħha biex tkeċċiha mill-impieg u ddejjaqha ħalli titlaq mix-xogħol. Tneħħija ta' l-ambjenti tal-uffiċċju tagħha biex minfloku HCS għamlet kmamar ġodda fejn joqogħdu r-residenti³⁹. Tmaqdir tal-ħila tagħha li twettaq xogħolha⁴⁰. Indħil fid-deċiżjonijiet li kellha tiegħu fuq il-post tax-xogħol u intransigenza li biha HCS laqgħet minnufih ir-riżenja tagħha u ċaħħditha milli terġa' tidħol fil-post tax-xogħol⁴¹;

Illi l-liġi tagħna tagħraf illum il-ġurnata dik is-sitwazzjoni fejn impjegat jitqiegħed f'pożizzjoni li fiha ma jithalliex aktar jaħdem fl-ambjent xieraq li bih jista' jwettaq sewwa x-xogħol li jingħata jagħmel. Dan iwassal għal sitwazzjoni fejn l-istess impjegat ma jkunx jiflaħ iżjed għall-pressjonijiet li jintefgħu fuqu u jiġi f'qagħda li ma jkunx jifdallu triq oħra għajr li jtemm l-impieg tiegħu. Dan huwa l-każ klassiku ta' tkeċċija li minn barra tkun tidher bħala riżenja. B'ħarsien tal-jedd li ħaddiem jingħata r-rispett u d-dinjita' minn min iħaddmu, impjegat li jasal għal din l-azzjoni estrema ma jistax jitqies li telaq l-impieg b'mod kapriċċuż jew spontanju u lanqas huwa mistenni li jibqa'

³⁸ Xhieda tagħha f'pag. 31 tal-proċess

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Xhieda tagħha f'pag. 62 tal-proċess

⁴¹ Xhieda tagħha, f'pag. 110 tal-proċess

jgarrab il-konsegwenzi ta' trattament li ma jixraqx⁴². F'każ bħal dan, taħt dak li jidher ikun hemm realta' oħra li hija fattwalment tkeċċija sottili min-naħa tal-imgħallem. L-attriċi tgħid li din kienet il-klima li wasslitha biex tieħu d-deċiżjoni li tagħti r-riżenja tagħha fil-bidu ta' Awissu tal-1998: deċiżjoni li sogħob biha dwarha mqar ftit jiem wara. Minħabba f'hekk, hija tgħid li m'huwiex sewwa li l-kumpannija mħarrka tikkapitalizza mill-għamil tagħha u tippretendi xorta waħda l-ħlas tal-penali;

Illi l-Qorti tqis li f'każ bħal dan, fejn ir-riżenja tkun fil-fatt tkeċċija mistura, jidhol aspekk legali importanti. It-temm tal-impieg ma jkunx jesigi l-għoti tal-avviż ta' tmiem l-impieg⁴³, għaliex f'każ bħal dan ikun hemm raġuni tajba u suffiċjenti għat-temm tal-impieg minnufih. Issa, fil-każ tal-lum, hemm żewġ ċirkostanzi ewlenin li jimmilitaw kontra dan il-prinċipju ta' temm ġustifikat mill-impieg. Iż-żewġ ċirkostanzi joħorġu mill-għamil tal-attriċi nnifisha. L-ewwel wieħed hu li parti sewwa mill-pretensjoni tagħha hija mibnija fuq il-ħlas marbut ma' diversi kawżali li jiddependu miż-żmien tal-avviż ta' tmiem l-impieg. Dan huwa għal kollox inkompatibbli ma' allegazzjoni ta' tkeċċija ingusta. It-tieni ċirkostanza hija t-talba tal-attriċi li HSC tinsa r-riżenja u terġa' tħalliha tidhol lura għax-xogħol. Wieħed isibha xi ftit iebsa biex jifhem kif persuna li ma felħitx toqgħod iżjed għat-trattament li tgħid li kienet qiegħda tingħata turi x-xewqa li terġa' tidhol lura għax-xogħol f'dawk il-kundizzjonijiet;

Illi, wara li għamlet riflessjoni fit-tul dwar dawn il-fatti, il-Qorti tasal għall-fehma li t-temm tal-impieg tal-attriċi kien ikkawżar mir-riżenja tagħha u mhux minn tkeċċija min-naħa tal-kumpannija mħarrka. Għalhekk, f'każ bħal dan, jiġi li hija telqet mix-xogħol qabel iż-żmien li kienet ftehmet bħala minimu li riedet tibqa' wara li ntemm il-kors ta' studju;

Illi dwar it-tieni argument, il-Qorti ssib li l-attriċi ma għandhiex raġun lanqas. L-obbligu tagħha li tibqa' twettaq xogħolha sakemm ikun għadu għaddej il-kors ta' studju

⁴² Ara P.A. PS 23.11.2005 fil-kawża fl-ismijiet *Cavendish Hotels Ltd. vs Jesmond Beck*

⁴³ Art. 36(14) tal-Kap 452

ma kienx marbut ma' l-obbligu tagħha li tibqa' taħdem għal tmintax-il xahar wara li jintemm il-kors. Iż-żewġ kundizzjonijiet huma għal kollox indipendenti minn xulxin. Dan jidher mhux biss mit-tfassila tal-ftehim innifsu, imma joħroġ ukoll miċ-ċirkostanzi differenti li fihom iż-żewġ impenji kien jiġu fis-seħħ. L-attriċi xorta waħda kienet mistennija tidhol għax-xogħol waqt l-istudji tagħha wkoll kieku ma kienx hemm il-klawsola bil-penali. Minbarra dan, il-penali kienet tibda sseħħ biss hekk kif l-attriċi tagħzel li tirriżenja qabel jgħaddi ż-żmien miftiehem, u mhux jekk tkun naqset milli twettaq dmirha qabel ma tkun iddeċidiet li ma tkomplix taħdem ma' HCS. Kienet sanzjoni li tibda sseħħ hekk kif l-attriċi tagħmel xi ħaġa li ma kellhiex tagħmel qabel jgħaddi żmien partikolari maqbul⁴⁴;

Illi l-klawsola tal-penali li dwarha qablu l-partijiet f'din il-kawża hija waħda tipika li taqa' taħt il-kategorija ta' patti magħrufa bħala "*post employment restraints*" li huma marbutin bil-limitazzjoni li jistgħu jithallew isiru biss jekk kemm-il darba l-prinċipal ikun jeħtieġlu jħares l-interessi kummerċjali tiegħu u li f'kull każ dan ma jkunx bi ksur tal-ħarsien tal-jedd tal-impjegat għad-dritt li jaħdem b'mod produttiv⁴⁵. Ma hemm xejn irragonevoli li l-prinċipal li jkun daħal fi spejjeż jew ikun investa fil-potenzjal biex iħarreġ u jrawwem impjegat tiegħu jistenna li dak l-investiment jissarraf f'ammont ta' servizz mogħti mill-impjegat wara li jkun hekk imħarreġ. Il-mira tal-klawsola hija dik li tħares l-interessi patrimonjali tal-kumpannija attriċi, u fl-istess waqt tħares lill-impjegat billi ma tħallix marbut magħha għal żmien li ma jagħlaq qatt. Il-klawsola setgħet titqies irragonevoli kieku kienet miftuħa għal żmien indefinit⁴⁶, jew jekk l-ammont ikun wieħed sproporzjonat⁴⁷, jew tmur kontra l-ordni pubbliku. F'dan il-każ, is-"sanzjoni" kienet waħda limitata għall-ħlas *pro rata* ta' somma miftehma minn qabel li l-attriċi iffirmit il-qbil tagħha dwarha u li

⁴⁴ Ara l-art. 1121(1) tal-Kap 16

⁴⁵ P.A. JSP 5.10.1994 fil-kawża fl-ismijiet *Paul Pisani noe vs Reuben Vella Bray* (mhix pubblikata)

⁴⁶ Ara, P.A. PS 31.1.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Attilio Vassallo Cesareo noe vs Anthony Cilia Pisani*

⁴⁷ Ara, App. Kumm. 15.12.1961 fil-kawża fl-ismijiet *Carmelo Żammit LaRosa vs Franco Facchetti* (Kollez. Vol: XLV.i.426) u P.A. MCC 31.7.1969 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Xerri noe vs Brian Clarke* (mhix pubblikata)

kienet tidhol fis-seħħ biss bi grajja li kienet tiddependi mill-attriċi nnifisha;

Illi dan kollu kien mgħarraf minn qabel lill-attriċi, li għażlet li tiegħu t-triq li ttemm l-impieg tagħha meta deherilha hi. Il-jedd tagħha li ttemm dak l-impieg kien suġġett għall-kundizzjonijiet maqbula u vigenti fil-ftehim miktub li sar bejnha u l-kumpannija mħarrka, liema kundizzjonijiet ma jistgħux jitqiesu bħala kuntrarji għal-liġi jew għall-ekwita'; Illi minn dawn il-konsiderazzjonijiet il-Qorti tasal għall-fehma li l-azzjoni rikonvenzjonali mressqa mill-kumpannija mħarrka tirriżulta mistħoqqa u l-attriċi trid tikkumpensaha talli ħalliet l-impieg tagħha qabel ma laħaq għadda ż-żmien li fih kienet intrabtet li tibqa' fl-impieg mal-kumpannija mħarrka;

Illi għal dak li jirrigwarda l-likwidazzjoni tal-ammont dovut, dan jidher li m'għandux joħloq diffikulta'. Hemm qbil li l-attriċi laħqet ħadmet għal erba' xhur wara li ntemm il-kors. Il-kumpannija mħarrka qatt ma talbet lill-attriċi tirrifondi s-somma kollha miftehma – fis-somma ta' Lm 1,000⁴⁸ – iżda dejjem ippretendiet ħlas *pro rata*. Kif ingħad, għal xi żmien, l-attriċi nnifisha qablet li trodd lura dak is-sehem. Hemm qbil li għalhekk l-attriċi għandha tbat i erbatax minn tmintax-il (¹⁴/₁₈) parti mill-imsemmija somma li tammonta għal €1,811.72;

Illi għalhekk, it-talba rikonvenzjonali tal-kumpannija mħarrka sejra tintlaqa' u l-eċċezzjonijiet tal-attriċi għaliha m'humix sejrin jintlaqgħu;

Illi meta wieħed jgħaqqad flimkien l-ammont likwidat fil-parti li tirrigwarda t-talbiet attriċi u l-ammont likwidat dwar il-kontro-talba wieħed jasal għall-likwidazzjoni finali fis-somma ta' ħamest elef disa' mija u sebgħin euro u tlieta u tmenin ċenteżmi (€ 5,970.83) bħala l-ammont nett dovut lill-attriċi;

Illi għalkemm il-likwidazzjoni qiegħda ssir f'din is-sentenza, jibqa' l-fatt li l-ammont pretiż mill-attriċi (ukoll dik

⁴⁸ Ekwivalenti għal €2,329.37 fi flus tal-lum

il-parti li għall-ewwel hija kienet tistqarr bħala dovuta minnha b'rifużjoni tal-penali) dejjem kien aċċertabbli u spjegat. Sa' mill-bidu nett kien jirriżulta li l-attriċi kienet kreditriċi tal-kumpannija mħarrka, ukoll kieku kellha taċċetta mill-ewwel il-ħlas tal-penali. Ma jirriżultax li HCS qatt bagħtitilha l-ħlas nett (kien kemm kien) li hija tgħid li li l-attriċi kien jistħoqqilha tircievi. Lanqas ma jirriżulta li għaddiet biex tiddepożita l-flus b'ċedola taħt l-awtorita' tal-Qorti. Minkejja r-regola li *in illiquidis non fit mora*, dan ma jgħoddx meta l-ammont dovut huwa aċċertabbli minn qabel minkejja t-talba għal-likwidazzjoni. Imbagħad, meta wieħed iqis il-prospetti li ħarġet HCS innifisha minn meta nqalgħet il-kwestjoni, wieħed jara li HCS ukoll kellha ħjiel tajjeb ta' kemm kien jistħoqqilha titħallas l-attriċi. Għalhekk, il-Qorti sejra tqis li l-ammont dovut lil-attriċi – wara li jitnaqqas minnu s-sehem tal-penali li hija trid tħallas lura – għandu jiġbed miegħu mgħax minn dak inhar li saret it-talba uffiċjali b'att ġudizzjarju, jiġifieri mit-3 ta' Ottubru, 1998;

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' l-ewwel talba attriċi u tiddikjara li skond il-ftehim ta' l-impieg tagħha l-attriċi għandha titħallas lill-kumpannija mħarrka flus dwar paga mhux imħallsa, ħlas ta' *notice money*, ħlas ta' frank mhux meħud mill-attriċi, ħlas ta' sigħat ta' frank li fihom l-attriċi daħlet għax-xogħol, ħlas ta' *incentive bonus*, ħlas ta' *pre-tax allowance*, u ħlas ta' *post-tax allowance* kollox kif imfisser fil-kors ta' din is-sentenza;

Tilqa' t-tieni talba attriċi u tillikwida s-somom li l-attriċi jistħoqqilha tircievi mingħand il-kumpannija mħarrka fis-somma ta' sebat elef seba' mija u tnejn u tmenin euro u ħamsa u ħamsin ċenteżmi (€ 7,782.55);

Tilqa' l-ewwel talba rikonvenzjonali u tiddikjara li l-attriċi naqset li tibqa' taħdem mal-kumpannija rikonvenzjonanti għaż-żmien kollu miftiehem ta' tmintax-il xahar wara li temmet il-kors ta' studji li għamlet matul l-impieg tagħha, u

Kopja Informali ta' Sentenza

għalhekk għandha tħallas lura lill-istess kumpannija s-sehem *pro rata* tal-penali miftehma;

Tilqa' t-tieni talba rikonvenzjonali billi tillikwida l-ammont li l-attriċi trid tħallas lura lill-kumpannija mħarrka fis-somma ta' elf tmien mija u ħdax-il euro u tnejn u sebgħin ċenteżmi (€ 1,811.72);

Tilqa' t-tielet talba attriċi u tikkundanna lill-kumpannija mħarrka tħallas lill-attriċi s-somma bilanċjali ta' ħamest elef disa' mija u sebgħin euro u tlieta u tmenin ċenteżmi (€ 5,970.83), bl-imgħax legali fuq l-imsemmi ammont b'seħħ mit-3 ta' Ottubru, 1998, sal-jum tal-ħlas effettiv;

Tiċhad ir-rispettivi eċċezzjonijiet tal-partijiet safejn ma jaqblux mat-talbiet kif milqugħa; u

Tikkundanna lill-kumpannija mħarrka biex tħallas l-ispejjeż tal-azzjoni prinċipali filwaqt li l-attriċi tħallas l-ispejjeż tal-azzjoni rikonvenzjonali.

Moqrija

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----